

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 30.4.2015. Наставно научно веће Факултета техничких наука у Новом Саду.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Др Радомир Фолић, професор емеритус, у.н.о.: Методологија научно-истраживачког рада, конструкције у грађевинарству; Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду; датум избора: 24. 01. 2008; председник Комисије - Др Предраг Шиђанин, редовни професор, у.н.о.: Теорије и интерпретације геометријског простора у архитектури и урбанизму, Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду; датум избора: 13.05.2010; члан Комисије; - Др Јелена Атанацковић-Јеличић, ванредни професор, у.н.о.: Архитектонско-урбанистичко планирање, пројектовање и теорија, Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду; датум избора: 25.09.2012.; члан Комисије; - Др Александра Ђукић, ванредни професор, у.н.о.: Урбанизам и просторно планирање, Архитектонски факултет, Универзитета у Београду; датум избора: 16. 04 2013.; члан Комисије; - Др Нађа Куртовић Фолић, редовни професор, Историја, наслеђе и заштита, Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду; датум избора: 02. 03. 2002.; члан Комисије – ментор рада.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Мирјана, Ђорђе, Сладић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 17.01.1980, Сомбор, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду, студијски програм: Архитектура и урбанизам – Дипломирани инжењер архитектуре - мастер. Univerziteta „Carlo Bo“, Urbino, Italy; Master degree program IMCHCV; Instruments and methodologies for cultural heritage conservation and valorization - Operator for the conservation of archaeological and architectural heritage.</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2008. година, Архитектура и урбанизам</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: -</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„НАСТАНАК И ТРАНСФОРМАЦИЈА УПРАВНИХ ЗГРАДА ГРАЂЕНИХ ОД 1790. ДО 1941. ГОДИНЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ВОЈОВДИНЕ“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација под насловом „**Настанак и трансформација управних зграда грађених од 1790. до 1941. године на територији Војовдине**“ кандидата Мирјане Сладић написана је на 466 страна и структурирана је на следећи начин:

1. Увод
2. Историјски развој управног система у Војводини
3. Архитектонско обликовање управних зграда у Војводини
4. Принципи развоја архитектуре управних зграда
5. Оптимизација намене управних зграда
6. Закључци и завршне напомене
7. Литература
8. Индекс илустрација
9. Индекс појмова и имена
10. Попис коришћене техничке документације

Главни део рада садржи укупно 6 поглавља (од 1 до 5) и има укупно 330 страница текста. Укупан број илустрација у докторској дисертацији је 181. Укупан број фуснота је је 887. Литература (наведена у овом извештају под бројем 7) садржи укупно 137. јединицу. Индекс илустрација (наведен у овом извештају под бројем 8), садржи све податке о приказаним документима (аутора или ауторе дела, назив дела, годину настанка – осим за дела за која овај податак није могуће утврдити – и извор из ког је документ преузет). Индекс појмова и имена (наведен у овом извештају под бројем 9) садржи кључна имена и појмове са знаком на број стране на којој се налазе. Попис коришћене техничке документације (наведен у овом извештају под бројем 10) садржи наведену коришћену архивску документацију и документацију надлежних завода заштите (са тачним наведеним инвентарским бројем и именом фонда у којем се чува).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **уводном делу** се поред уводних објашњења, описа предмета истраживања, наводе циљеви и задаци истраживања, научне хипотезе и научне методе истраживања, те критичка анализа досадашњих истраживања управних објеката на територији данашње Војводине. У овом поглављу је након изложеног, извршена и основна подела примењених извора према времену настанка, а затим је урађена систематизација досадашњих истраживања. На крају овог уводног разматрања је изложена структура рада са кратким описом садржаја.

Предмет истраживања је настанак и трансформација архитектуре управних зграда на територији Војводине грађених од 1790. до 1941. године. Појам управне зграде у раду односи се на објекте наменски пројектоване и изграђене у урбаним целинама, изграђене као седишта управе одређене територије, а чија је основна функција административна. Објекти жупанијске и градске власти представљају примере управних зграда које су током историје више пута биле изложене променама административног значаја и изменама у погледу површине територије чије су биле седиште. Њихова монументална појавност временом је превазишла управни значај, али захваљујући њој, зграда је остала препознатљив симбол града. Тако је у новоствореним околностима дошло до смене у примарној функцији зграде и њена иконична вредност превазишла је програмску. Анализирајући архитектонски језик, диспозицију грађевине у оквиру урбанистичке матрице насеља, просторну организацију, конструктивни архитектонски склоп, примењене материјале и стилске карактеристике, архитектонску форму можемо дефинисати и вредновати контекстуално-урбанистички и наративно-архитектонски. Добијени резултати истраживања, поред добијања свеобухватног систематизованог сазнања о архитектонском опусу управних зграда у Војводини, представљају улазне податке за формулисање модела утврђивања потенцијала за коришћење тих зграда у стратегији одрживог развоја Војводине.

У потпоглављу *Циљеви истраживања* наведен је основни циљ истраживања као научно аргументовано утврђивање и објашњење настанка, развоја и трансформација физичке структуре управних зграда. Овај циљ истраживања подразумева утврђивање споне између владајућег управног процеса у оквиру друштвеног уређења и архитектонског дискурса у наведеном временском периоду. Други циљ истраживања представља анализу и вредновање просторног и архитектонског обликовања управних зграда Војводине кроз задате аспекте истраживања и то: просторну организацију, примењену конструкцију, примењене материјале и анализу заступљених стилова којима одређени објекти припадају (научно описивање, класификација, типолошка систематизација и објашњење процеса). Поводи и узроци међусобног утицаја веома сложених процеса, обликовања архитектонског дела и друштвено - политичких и културно - историјских чинилаца, детаљно су образложени и у потциљевима је дефинисан систем утицаја овог дела истраживања у сврху остваривања примарног циља. То подразумева:

- дефинисање историјског развоја управног система на територији данашње Војводине, од његовог најранијег успостављања, смене и процеса развоја, током наведеног временског периода, са посебним освртом на географске области и насеља као седишта одређеног управног система;
- идентификацију узрочних релација између дискурса политике (система управе) и архитектуре у наведеном временском и просторном оквиру на примеру управних зграда (класификација и типолошка систематизација);
- дефинисање генезе, поставке и конструисања управних зграда – кроз историографију, развој технологија грађења и постојеће културолошке дискурсе;
- утврђивање типологије управних објеката према диспозицији и просторној организацији према архитектонским критеријумима и друштвеним функцијама (научна класификација и типологизација);

У потпоглављу *Систем радних хипотеза* наведене су основне претпоставке истраживачког рада.

- Основна хипотеза, потврђена у тези, утемељена је у ставу да су управне зграде јавне грађевине које су као главни архитектонски облици, уз религијске, кроз историју до прве половине XX века утицале на формирање препознатљивог идентитета града. У њиховој појавности огледа се друштвено-политички и културно-историјски контекст у којом су ови објекти подигнути. Од тренутка њиховог појављивања у одређеним насељима, она су почела да се развијају у друштвеном, политичком и културном смислу, те их можемо посматрати као генераторе урбанизације појединих градских средина;

- Следећа претпоставка јесте да су зграде у којима је била смештена управа од друге половине XVIII века до прве половине XX века у Војводини и данас остале реперни објекти на основу којих се дефинише историјско језгро већине градова у друштвеном, политичком и функционалном смислу. Њихова диспозиција у оквиру матрице насеља пажљиво је бирана. У непосредној околини ових објеката подизани су религијски и други јавни објекти, док су се урбанистичким елементима, парковима, трговима и главним уличним правцима, наглашаване визуре у којима је главни субјекат била управо управна зграда;

- Управни објекти су формално и стилски утицали на обликовање осталих јавних објеката у оквиру урбане целине у којима су настајали, те у том погледу управни објекти представљају нуклеус развоја урбаног ткива војвођанских градова. У њиховој архитектури огледа се утицај владајућих ставова у уметности регионалног, али и ширег окружења, што овим објектима даје локалну и универзалну вредност;

- Управне зграде су историјске јавне грађевине које имају физички и економски потенцијал који се може користити као покретач одрживог развоја града. Просторна организација објеката, архитектонске конструкције и материјали, као и стилске особености историјских зграда, омогућава израду просторних, урбанистичких и архитектонских планова и пројеката на основу дефинисаних вредности. Они представљају подлогу за израду квалитетних и реално спроводивих мера техничке заштите и *cost benefit* анализе у оквиру стратегије одрживог развоја градова Војводине.

Друго поглавље је у потпуности посвећено историјском развоју управног система на подручју данашње Војводине и оно је ослоњено на истражене и публиковане податке. Иако је у овом поглављу излагање управног система искључиво историјско, оно омогућава сагледавање организације административно-територијалне управе и, последично, потребе за изградњом управних објекта. Поглавље се састоји од неколико целина, хронолошки пратећи смјену управног система. У првом делу изложен је развој управног система и његових институција од најранијег периода од када се појављује у писаним изворима, па до краја XVIII века. Издвојен је, затим, период

развоја управног система и управних институција у XVIII веку, потом стање на крају XVIII и током XIX века и коначно током првих деценија XX века. Ово поглавље представља и теоријску основу даљег истраживања у којем се прате насеља на територији према њиховој класификацији унутар управног система, а која ће послужити као основа одабира објеката за типолошку систематизацију.

У **трећем поглављу** издвојени су релевантни примери који се анализирају из више аспеката, а са циљем да се створи подлога за даље елаборирање истражених типолошких представника. Подаци се заснивају мањим делом на објављеним и истраженим историографским подацима, а већим делом представљају резултат личног теренског истраживања, проучавања архивских података и података из документације општинских архива и надлежних завода урбанизма и заштите. Овај део дисертације је, такође, значајан, јер систематично представља контексте валоризације значаја управних зграда: историјски и друштвени контекст, урбани, просторни и архитектонски оквир. У истом поглављу сваки одабрани управни објекат обрађује се појединачно и то детаљно кроз *историјски, друштвени и урбани оквир, просторну организацију и архитектонско обликовање*. Анализирајући објекте у оквиру историјских и друштвених промена утврђују се узрочно-последичне везе између друштвено-политичких и културно-историјских услова и настанка и трансформације архитектуре историјских управних зграда на територији Војводине, грађених у дугом временском периоду. У овом поглављу изнет је велики број пажљиво обрађених и проверених података о одабраним управним зградама и они служе као полазиште за даље упоредне анализе и то просторне организације и архитектонског обликовања.

У **четвртном поглављу** усвојен је синтетички приступ решавању сложеног проблема системског повезивања управних зграда у Војводини, довођења у међусобну везу и на крају, у везу са релевантним примерима из ужег и ширег утицајног окружења. До Првог светског рата утицајна подручја свакако су била на територији Аустрије и Мађарске (за време владавине Хабсбуршке монархије), а основни начин преузимања појединих архитектонских облика био је путем прописане законске регулативе или школовањем појединаца у тадашњим универзитетским центрима, највише у Бечу, Будимпешти и Берлину. Ово поглавље представља синтезу претходно истражених области и управних зграда исказану кроз њихову упоредну налицу. Детаљно су анализани просторна организација и архитектонско обликовања управних зграда као најзначајнији фактори њиховог функционисања и естетског израза. Типолошка анализа просторне организације урађена је према положају зграде у оквиру парцеле и околне урбане структуре. Основни типови су изведени према облику основе и урбанистичкој диспозицији, а затим су дефинисани и основни типови према карактеристикама просторне организације. Посебно интересантан је приказ порекла облика просторне организације и утицаја појединих типова управних објеката из непосредног и ширег окружења. Архитектонско обликовање управних зграда прво је разматрано према утицају диспозиције и унутрашње просторне структуре. Посебно су истакнуте стилске карактеристике фасада, архитектонских и декоративних елемената, као и односи према архитектури претходних периода. Расправљано је и о утицају стилских кретања и динамичним променама у тадашњој европској архитектури.

Пето поглавље бави се темом оптимизације намене управних објеката како би оне и даље остале међу најзначајнијим реперима градског идентитета. У њему се износе бројни проблеми које треба решавати и нуде се системска решења оптимизације намене, односно модели како да се постојећа намена овог типа објеката усклади са савременим захтевима живота градског становништва, као и да се омогући проширење репертоара функција увођењем нових, за становнике атрактивних, програма.

У последњем делу дисертације, **Закључци и завршне напомене**, изнети су резултати и закључци истраживања на основу постављених циљева и претпоставки. Од тренутка када су одлуком државне власти управне зграде биле подигнуте у неком насељу, оно је почињало да се убрзано развија у друштвеном, политичком и културном смислу, те се зато управни објекти дефинишу као генератори урбанизације градских целина. Анализом савременог урбанистичког развоја и закључцима о актуелном стању градског ткива доказан је и став да су зграде у којима је била смештена управа од друге половине XVIII века до прве половине XX века у данашњој Војводини и данас остале реперни облици на основу којих се дефинише историјско језгро града у друштвеном, политичком и функционалном смислу. Управни објекти су обликовно и стилски утицали на архитектуру осталих јавних објеката у оквиру урбаних целина у којима су настајали, те у том погледу управни објекти представљају нуклеус развоја урбаног ткива најзначајнијих војвођанских градова. У њиховој архитектури огледа се утицај владајућих ставова у уметности регионалног, али и ширег окружења,

што овим објектима истовремено даје локалну и универзалну вредност. Детаљном анализом свих карактеристика управних зграда изведен је закључак којим је доказан и полазни став да управне зграде поседују физички и економски потенцијал који се мора стратегијски искористити као покретач одрживог развоја градова. Зато је формулисана препорука да управне зграде, као елементи градитељског наслеђа, буду употребљени и као ресурси економског потенцијала за одрживи развој града, којим се гарантује успешно повезивање њиховог историјско значаја, савремене употребне и естетске вредности и одрживе будућности.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Репрезентативне референце према:

- **Правилник о ближим условима за избор у звање наставника Универзитета у Новом Саду - пречишћен текст - 25. Фебруар 2013.** <http://www.uns.ac.rs/sr/> Табела 2: индикатор научне и стручне компетентности и успешности у чијем раду постоји стручно/уметничка компонента - Област архитектуре.
- **Правилник о упису, студирању на докторским академским студијама и стицању звања доктора наука**, члан 23. стр. 8. од 23.05.2012. <http://www.ftn.uns.ac.rs/data/akta/dokupis.pdf>

Стручни радови (катеорије од M21 до M23):

- **M22** Откупна награда на отвореном међународном архитектонском:
"Competition for Urban and Architectural Design for Old Central Area of Sremski Karlovci"; international architecture competition. Authors (in alphabetical order): Atanacković-Jeličić, J; Carević, M; Ecet, D; Janjušević, T; Kojić, R; Kostreš, M; Maraš, I; Maraš, I; Miškeljin, I; Radović, M; **Sladić, M**; Todorov, M and Rapajić, M (consultant). Competition results published in daily newspapers "Politika" and "Dnevnik" on December 21st, 2013;

- **M23** Приказано уметничко дело међународног значаја, објављено у међународној публикацији:

Sladić, M., Kurtović Folić, N., "Authorities" (2015), International Architecture exhibition "Network, architecture, media and technology", Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Technical Sciences, University of Novi Sad; 14-19 March 2015., pp. 65-66. (ISBN: 978-86-7892-692-1); Board of selectors: P. Desideri (Rome, Italy), O. Godi (Milan, Italy), D. Reba (Novi Sad, Serbia), B. Miskeljlin (Zurich, Switzerland), D. Metikos (Amsterdam, Netherlands);

Стручни радови (M33-M63):

- **M33:** Учешће на међународној изложби (са међународном селекцијом и каталогом штампаним на једном од светских језика)
- Atanacković Jeličić, J., Carević, M., Ecet, D., Janjušević, T., Kojić, R., Kostreš, M., Maraš, I., Maraš, I., Miškeljin, I., Radović, M., **Sladić, M**, Todorov, M.,; "Sremski Karlovci" (2013), International Architecture exhibition "Network - architecture, media and technology", Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Technical Sciences, University of Novi Sad; 14-19 March 2015., pp. 27-28. ISBN: 978-86-7892-692-1;
- Atanacković Jeličić, J., Ecet, D., Janjušević, T., Kojić, R., Maraš, I., Maraš, I., Miškeljin, I., **Sladić, M.**, Todorov, M., "Piazza Disponibile" (2013), International Architecture exhibition "Network, architecture, media and technology", Department of Architecture and Urbanism, Faculty of Technical Sciences, University of Novi Sad; 14-19 March 2015., pp. 29-30. (ISBN: 978-86-7892-692-1);
- **Sladić, M.**, Bugarski, J., Đaković, N., Stamenković, S., Jovanović, V., Valorization, Reconstruction and Revitalization of Dunderski Castle; Contemporary Design Practices as Educational Tool in Architecture and Urbanism, International Architecture exhibition NOW/SADA Teaching by Design-Italy Now, Department of Architecture and Urbanism, Faculty of Technical Sciences, University of Novi Sad; 08-26 December 2011. pp. 51-52; ISBN 978-86-7892-365-4;

Научни радови (M33-M63):

- **M33:** Саопштење са међународног скупа штампано у целини:
  - Kurtović Folić, N., **Sladić, M.**, Strategy for Protection of Cultural Heritage Exposed to the Natural and Man-Made Activity Disasters in Serbia, RESPAG 2013, 2nd International Scientific Conference, The Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia (IAUS), Belgrade, Serbia, 22 -25 May 2013., pp. 990-1006, ISBN 978-86-80329-76-5;
  - **Sladić, M.**, Architectural materiality—the medium of the past and the present, 2011 PhIDAC, III International Symposium for students of doctoral studies in the fields of Civil Engineering, Architecture and Environmental Protection, University of Novi Sad, Faculty of Technical Sciences, Novi Sad, 21-23 September 2011., pp. 285-293, ISBN 978-86-7892-336-4;
  - **M44:** Поглавље у књизи M41 или рад у истакнутом тематском зборнику водећег националног значаја
  - **Sladić, M.**, Kurtović Folić, N., Optimization of administrative buildings function in the planning and designing process, in the function of sustainable development of Serbia, u Tematskom zborniku radova: Optimizacija arhitektonskog i urbanističkog u funkciji održivog razvoja srbije planiranja i projektovanja (Ur. Nađa Kurtović-Folić), Departman za arhitekturu i urbanizam, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu, 2014, str. 393-418, ISBN 978-86-7892-661-7;
  - **M45:** Поглавље у књизи M42 или рад у тематском зборнику националног значаја
  - **Сладић, М.**, Архитектонско наслеђе Алмашког краја у Новом Саду - Траг(ом) грађанске архитектуре; Алмашки крај у Новом Саду - Монографска публикација; Прометеј, Нови Сад, 2013., стр. 74-105 ИСБН 987-86-515-0870-0;
  - **M53:** рад у научном часопису
  - Куртовић Фолић, Н., **Сладић, М.**, Туфегџић, А., Силађи, М., Градитељско наслеђе за почетнике, Гласник Друштво конзерватора Србије Број 37, Друштво конзерватора Србије, Београд, 2013., стр. 38-42, ИССН 0350-9656;
  - **Сладић, М.**, Бугарски, Ј., Ђаковић, Н., Стаменковић, С., Јовановић, В., стручни текст; Инструменти и методологија за изучавање, конзервацију и валоризацију културног наслеђа, Гласник Друштво конзерватора Србије Број 32, Друштво конзерватора Србије, Београд, 2009., стр. 33-36, ИССН 0350-9656;
  - **Сладић, М.**, Народно позориште Сомбор, Гласник Друштво конзерватора Србије Број 32, Друштво конзерватора Србије, Београд, 2008., стр. 126-130, ИССН 0350-9656;
  - **M63:** саопштења са скупа националног значаја штампана у целини
  - **Сладић, М.**, Улога управне зграде у развоју културне политике града на територији Војводине INDIS 2012, Међународна научна конференција - Планирање, пројектовање, грађење и обнова градитељства, Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Нови Сад, 28-30. Новембар 2012., стр. 432-440, ISBN 978-86-7892-452-1;
  - **Сладић, М.**, Функција форме жупанијске зграде у Сомбору PhIDAC 2012, IV Међународни симпозијум студената докторских студија из области грађевинарства, архитектуре и заштите животне средине, Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, Ниш, 27-28. Септембар 2012., стр. 141-149, (ISBN 978-86-88601-06-1);
  - **Сладић, М.**, Јовановић, В., Дворац Дунђерских - Челарево, Студија случаја, Пренамена дворца - проблеми, могућности и планови, Међународна конференција - Дворци и летњиковци Војводине, Бечеј, 29. Мај 2009., Национална асоцијација за екотуризам Екотуризам Србија, Сремска Митровица, 2009; стр. 151-159, ИСБН 978-86-913299-0-7;
  - **M14:** монографска студиј/поглавље у књизи M12 или рад у тематском зборнику међународног значаја
  - **Sladić, M.**, Bugarski, J., Đaković, N., Stamenković, S., Jovanović, V., Dunderski Castle-Čelarevo, Case Study, "Preserving the Past – Shaping the Future", Instruments and Methodologies for Cultural Heritage. Conservation and Valorization IMCHCV, Gabbiano Editoria e Comunicazione, Ancona, Italia, 2012., pp. 252-260, ISBN: 8890534745; ISBN-13: 9788890534744;

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу резултата истраживања и њихове дискусије, дефинисано је неколико закључака и препорука.

У оквиру дефинисаног простора, територије данашње Војводине, регистровани су сви објекти у којима је била смештена нека институција власти, али су издвојени релевантни примери, на основу

kojih je проучаван феномен узрочно последичних веза између карактеристика одређеног управног система и физичке структуре управних зграда. Такви примери су, по правилу, настајали у насељима која се историјски карактеришу специфичном, мултинационалном, мултиконфесионалном и мултикултуралном структуром становништва, што производи посебну осетљивост духа заједнице. Због тога су, пре истраживања самог физичког настанка, развоја и трансформација зграда кроз време, детаљно претресени и, у светлу нових сазнања, преиспитани друштвени, културни, економски, политички, религијски контексти у оквиру којег су управни објекти настајали. Овај сегмент истраживања био је веома значајан за убицање места, односно насеља, у којима су управне зграде настајале, јер се дошло до сазнања да су, од тренутка када је управна власт измештена из њих, она губила на значају и успоравала равој, што се и данас може уочити. Утврђивањем чињенице да је у неком месту била изграђена управна зграда, највиша ознака државне власти и утицаја на неком подручју, и упоређивањем са њиховим данашњим статусом, доказано је да је код појединих насеља, која су кроз историју, стицајем разних околности, изгубила статус управног центра, ометен континуални развој у смислу урбанистичког планирања и изградње, значаја и положаја у државној заједници, те да је због тога присутно незадовољство и носталгија друштвене заједнице која ту живи. У великој мери се изгубио и њихов изворни идентитет, па је тиме указано на значај меморије места и потребу да се ова меморијска дисторзија исправи. Чињеница да је већи број управних објеката анализираних у раду уврштен на листу споменика културе Републике Србије, као и да се налазе у оквиру културно-историјских целина насеља утицала је да изглед објеката буде у већој мери очуван и да се о њима води стална брига према прописима које налажу надлежне службе заштите. Ипак, теренска истраживања су показала да је углавном акценат био на заштити спољашњег омотача, у појединим случајевима на стабилизацији конструкције, али да је очување и одржавање унутрашњег простора, те припадајућих дворишта, слабо заступљено и да није било увек контроле у квалитету релизованих прерада. Трансформација физичке структуре је, несумњиво, неминовна последица друштвених околности. Новим територијално-административним прерасподелама, као и потребом да се сместе административни чиновници, који бројем превазилазе могућност смештаја у постојећу структуру, дошло је до нарушавања унутрашњег простора преграђивањем, рушењем и преправљањем. То је чињено често стихијски и без осећаја за очување оригиналности просторне организације и појединих стилских особености. Ипак, и након свих измена физичке структуре кроз бурне историјске промене власти, репрезентативни делови објеката остајали су очувани у довољној мери могу представљати значајне утицајне параметре за дефинисање типолошке анализе управних зграда на подручју Војводине.

Дефинисање континуалног историјског прегледа свих до сада познатих управних зграда, применом сложене методологије истраживања, представља следећи допринос дисертације. Комбиновани су историјски метод, дедуктивни метод и метод реконструктивног моделовања, у делу надоградње недостајућих физичких података за формирање архитектонских, конструкцијских, просторних и стилских односа.

Значајно је нагласити да је анализа типолошке класификације потврдила претпоставку да су за изградњу управних зграда, као и за грађевине других јавних намена, историјски посматрано, важيلي исти универзални принципи организације простора, односно да су примењивани типови просторне организације развијани у континуитету од најстаријих времена. Ова констатација је омогућила да се утврди заступљеност одређених трајно присутних елемената, те да се истовремено извоје и дефинишу варијантни облици типова, у зависности од положаја и облика ових елемената. Утврђена је веза са типовима из ранијих градитељских епоха, а затим и у односу на истовремене примере из непосредног и ширег окружења. Ови резултати су надаље послужили да се дефинише порекло појединих типова, као и да се утврде утицајни токови обликовања простора, архитектонске форме и стилских израза.

Следећи закључак који је изведен на основу симултаног проучавања спољашњег изгледа грађевина и њихове просторне организације је веома значајан за упоређивање вредности управних зграда насталих на тлу Војводине са осталим управним зградама на ширем подручју. Овом анализом је констатовано да је спољашње обликовање управних зграда, по правилу, одговарало преовладавајућем стилском изразу карактеристичном за време изградње објекта, али да је просторна организација, у великој мери, била одраз економских услова, урбанистичке диспозиције, примењене конструкције и материјала доступног у окружењу, те да се тај приступ вредносно одражавао на начин градње који је заостајао за западноевропским угледима и развојним тенденцијама.

Изучавањем свих релевантних примера утврђено је да, уколико се архитектура управних зграда на

територији Војводине у назначеном периоду посматра у целини, у многим аспектима она има сличне карактеристике као други градитељски типови зграда настали у исто време. Разлог томе је снажан, често централизован политички, економски и културни утицај који је зрачио из државног центра и који је условљавао велику сличност, некада и истоветност, просторних, конструкцијских и обликовних карактеристика физичке структуре објеката, без претераних обзира на различитост њихове намене.

У оквиру наведених, временски омеђених етапа, поред архитектуре управних грађевина, обрађени су и познати мајстори, инжењери и архитекте заслужни за подизање објеката управе на територији данашње Војводине. Издвојено је деловање две групе стваралаца, у различитим временским интервалима. Прву, рану групу, чине мајстори и градски мерници немачког порекла, колонизовани у бројна насеља Војводине. Другу групу углавном чине архитекти пореклом из Војводине, школовани у већим градовима у периоду Аустро-Угарске монархије. Они су своје високо образовање и праксу на пољу грађевинарства и архитектуре стицали у европским престоницама (Будимпешти, Минхену, Берлину), након чега су биром најчешће регистровани и водили у престоници Угарске, Будимпешти, а своје идеје пласирали и реализовали широм Аустро-угарске царевине, па тако и на територији данашње Војводине. У последњем периоду, у време Краљевине Југославије, банску управну зграду пројектовао је Драгиша Брашован, као један од антологијских српских архитеката. Ниво знања, вештина и креативности мајстора, инжењера и архитеката значајно су утицали на квалитет градње и естетику архитектуре управних зграда.

Једна од главних истраживачких тема у дисертацији је била трансформација спољашње архитектуре управних зграда. Утврђени су одређени стилски изрази карактеристични за историјски познате етапе општег друштвеног и културног развоја, разматраног у првом делу ове дисертације. Прецизније дефинисање стилске обраде сваке проучаване управне зграде, повезивањем са стилском обрадом ентеријера добијени су резултати који представљају допринос ревалоризацији управних зграда као споменика културе, као и одређивању њиховог места у укупном градитељском наслеђу Војводине.

Поред истраживања трансформације спољашњег обликовања, односно примене стилских елемената различитог порекла, као значајан допринос овог рада проучавању историје националне архитектуре сматра се типолошка систематизација композиције pročеља управних зграда. Констатовано је да се, уколико се занемаре површинске промене стилских детаља, уочавају одређени основни типови композиције фасада, који нису зависили само од карактеристика преовладавајућег стилског израза, већ и од утицаја других фактора. Из тог разлога истражен је утицај положаја зграде у оквиру насеља и урбаног блока, карактеристика парцеле и унутарње просторне организације на обликовање спољашње структуре зграде и композицију фасада. Закључено је да су се промене просторне структуре одвијале изузетно споро, повремено је било и стагнација, док је спољашње обликовање пратило, са више или мање закашњења, стилске промене карактеристичне за централно европску архитектуру. Композиција фасаде, декоративна пластика, профилација, боја и завршна материјализација донекле су прилагођивани локалним условима, што је највише зависило од талента и вештине ангажованог градитеља.

Сви ови резултати омогућили су и формулисање препоруке за одређивање потенцијала управних зграда, којим се остварује њихово активно и динамично учешће у одрживом развоју градова у којима настављају да представљају значајне визуелне и функционалне реперне за идентификацију и оријентацију друштвене заједнице.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Након детаљне анализе текста, свих графичких прилога и примењеног научног апарата, Комисија је приказ и тумачење резултата истраживања спроведеног у оквиру докторске дисертације Мирјане Сладић под насловом „Настанак и трансформација управних зграда грађених од 1790. до 1941. године на територији Војводине“ оценила квалитетним.

Кандидаткиња је јасно и прегледно приказала и образложила резултате свог рада, које је засновала на сопственим истраживањима и на великом броју радова других аутора који су о настанку и трансформацији управног система и архитектури управних објеката писали у оквиру својих области бављења градом, као што су социологија, економија, култура и сл. Током истраживања кандидаткиња је користила бројну архивску документацију, као и документацију надлежних завода заштите са простора Војводине, што јој је омогућило да поједине уврежене ставове о управним зградама, нарочито о онима које нису биле наменски грађене, измени на основу увида у изворне документе, пројекте и старе фотографије. Комисија истиче да је Мирјана Сладић критички користила и наводила сву доступну литературу, односно користила је сазнања претежно домаћих аутора који су се бавили подручјем Војводине, али и резултате које износе страни аутори, укључујући и најновије. Кандидаткиња је историјску подлогу дала веома исцрпно, што јој је омогућило да добро уочи и повеже карактеристике владајућег режима и њему одговарајућих архитектонских форми у времену када настају поједини управни објекти. Идеолошка, културна и религијска позадина имају значајан утицај и на ауторе који су пројектовали и градили ове грађевине.

Типолошка систематизација је веома прегледна и заснована на добро одабраним и дефинисаним карактеристикама.

Тумачење и вредновање резултата истраживања изнети су објективно и исцрпно, па их Комисија оцењује као квалитетан научни допринос.

Докторска дисертација Мирјане Сладић произашла је као резултат обимног кабинетског и теренског истраживања, заснована на добро постављеним претпоставкама, које су у раду и потврђене.

Комисија позитивно оцењује све резултате изнете у дисертацији, а добијене на основу кандидаткињиних мултидисциплинарних истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

- **Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме ове докторске дисертације;**

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

- **Дисертација садржи све битне елементе неопходне за позитивну оцену дисертације;**

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци.

Мирјана Сладић се определила да свеобухватно истражи управне зграде на подручју данашње Војводине, да успостави везу која постоји између државне власти, идеолошког профила друштва, економских могућности и креативности градитеља и физичке структуре управних објеката у свим њиховим појавним облицима. То је успешно остварила претресањем свих узрочно последичних историјских, друштвених, политичких, културних, економских, идеолошких и религијских и градитељских односа на више нивоа, од директивног утицаја државних центара, преко регионалних и локалних мултикултуралних, мултиетничких и мултирелигијских утицаја, до креативног утицаја појединих градитеља. Тако широк обухват истраживања недостајао је до сада и због тога су резултати до којих је кандидаткиња дошла несумњив научни допринос у области истраживања историје градитељства на подручју Војводине.

Мирјана Сладић је, такође, дефинисала изразите типове управних зграда, на основу формулисаних карактеристика, извела је и варијантна решења појединих типова и тиме доказала да су се управне зграде одликовале одређеним специфичностима у просторној организацији, те да се у односу на остале јавне грађевине могу уочити одређене сличности и разлике у архитектонским, конструктивним и стилским облицима.

Пошто је истраживање заокружила резултатима који се односе на трансформације првобитних облика управних зграда кроз различите временске периоде, стекла је увид у актуелно стање физичке структуре и промене, углавном неадекватне, примарне функције, па је на основу тог сазнања дефинисала препоруке да се управне зграде, које се и данас сматрају реперним објектима историјских градова, искористе као генератори одрживог развоја, базирајући њихову физичку обнову на економском потенцијалу, пажљиво бираним новим наменама које их не деградирају, већ активно укључују у савремене токове живота становника.

Докторска дисертација Мирјане Сладић представља значајан допринос историји градитељства Војводине.

3. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања:

- **Комисија није уочила недостатке који могу битније да утичу на резултате истраживања.**

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

да се докторска дисертација кандидата Мирјане Сладић под насловом „Настанак и трансформација управних зграда грађених од 1790. до 1941. године на територији Војводине“ прихвати, а кандидаткињи одобри одбрана дисертације.

У Новом Саду, 19. јун 2015.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

_____

Др Радомир Фолић, професор емеритус,

_____

Др Предраг Шиђанин, редовни професор,

_____

Др Јелена Атанацковић Јеличић, ванредни професор,

_____

Др Александра Ђукић, ванредни професор,

_____

Др Нађа Куртовић – Фолић, редовни професор,

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.